

1. Петришин, Л. Й., Сорока, О. В., & Шульгай А.-М. А. (2024). Соціальна зрілість як чинник професійного зростання здобувачів освіти. *Медична освіта*, (2), 71–76. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.2.14815C>. 10-25. (дата звернення: 21.09.24).
2. Петришин Л. Й. (2019). Основи корекційної роботи соціального працівника. Львів: Видавництво ЛНУ. С. 15-30.
3. Кравець Н. В. (2018). Соціальна робота з сім'ями: методи та технології. Харків: Основа. С. 45-60.
4. Мельник І. М. (2021). Соціальна політика та соціальні служби в Україні. Одеса: Астрон. С. 5-20.
5. Дудник В. В. (2022). Корекційна педагогіка: теорія і практика. Дніпро: Педагогічна преса. С. 30-40.

*Євгенія Уманець,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 231 «Соціальна робота.
Соціальна педагогіка. Практична психологія»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»(м. Полтава)*

Науковий керівник: **Наталія Отрощенко,**
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»(м. Полтава)*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ДО НОВИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ

Постановка проблеми. Термін «внутрішньо переміщені особи», або «ВПО» Генеральна Асамблея ООН вперше згадує в 1972 році, а у вжиток він увійшов лише в останнє десятиліття минулого сторіччя, коли ця проблема звернула на себе увагу міжнародної спільноти. Починаючи з 90-х років ХХ століття у зв'язку з різким збільшенням кількості ВПО дана проблема привернула увагу ООН. У багатьох країнах, спустошених громадянськими війнами, було насильно переміщено від однієї третини до трьох чвертей усього населення. Відновлення та розвиток суспільства стали не можливими без вирішення проблем повернення та інтеграції як біженців, так і осіб, переміщених всередині країни. Гуманітарні організації почали наполягати на тому, що уряди мають відповідати за виконання зобов'язань щодо захисту ВПО згідно з Хартією прав людини ООН та міжнародних договорів з прав людини. Захист ВПО почав усвідомлюватися як політична та стратегічна мета [1].

Виклад основного матеріалу. Повномасштабний напад РФ на територію України 24 лютого 2022 року призвело до надзвичайних наслідків – тисячі і тисячі людей змушені були покинути власні домівки, місця роботи, свій звичний побут, переселитися в інші регіони нашої країни, де відносно безпечно, та отримати статус внутрішньо переміщених осіб. Кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні станом на сьогодні досягає 4,9 млн осіб. Такі обставини обумовили необхідність їх соціалізації та адаптації до умов нових територій проживання, соціальних середовищ та полікультурних особливостей життєпростору.

Внутрішньо-переміщені особи або ВПО є громадянами своїх країн і мають всю повноту економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав. Ця категорія населення має право на фізичний захист, матеріальну допомогу (продовольчу, медичну тощо), на свободу пересування та проживання, повинні бути забезпечені всіма документами громадянина. В Україні правову підтримку ВПО регламентує низка законодавчих актів та постанов. Головним законом в цій площині є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», в якому надані поняття ВПО, де чітко прописані гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, їх облік, реєстрація місця проживання, забезпечення реалізації прав ВПО. А також міжнародне співробітництво з проблем внутрішньо переміщених осіб та евакуація громадян з тимчасово окупованої території України [2].

Внутрішньо переміщені особи на місцях стикаються також з безліччю життєвих та соціальних проблем, таких як: забезпечення житлом та продуктами харчування; відновлення документів; виплата пенсій і державних соціальних допомог; доступ до соціальних і медичних послуг; лікування та реабілітації; професійне перенавчання і працевлаштування; влаштування дітей до закладів освіти тощо. Деякі з них потребують негайного реагування державою, тому Урядом України належним чином вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування існуючої системи соціальної підтримки населення. Таким інструментом є наступні Постанови Кабміну України, як: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332 (зі змінами) [3], яка регулює отримання допомоги на проживання; постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 № 214 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану», передбачає механізм виплати призначених державних допомог та пільг під час воєнного стану; постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 № 162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» (зі змінами) передбачені альтернативні способи виплати пенсій та грошових допомог під час воєнного стану; постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 405 «Про реалізацію спільного з Міжнародним надзвичайним фондом допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту щодо додаткових заходів соціальної підтримки найбільш вразливих категорій населення». Важливо зазначити, що соціальний захист

малозабезпечених сімей внутрішньо переміщених осіб, в тому числі багатодітних, забезпечується шляхом надання їм допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям».

А також треба зазначити, що важливим механізмом забезпечення соціального захисту населення під час оплати житлово-комунальних послуг залишається Програма житлових субсидій, яку максимально спрощено з метою доступності для внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, держава намагається максимально сприяти адаптуванню внутрішньо переміщених осіб на нових місцях їх проживання. Нині головний запит до влади для актуалізації ситуації що склалась – створити єдиний комунікаційний майданчик і координаційний центр для всіх волонтерів. Єдину точку, де всі ВПО могли б дізнатися інформацію про те, які в них є можливості (надані державою, містами, фондами, волонтерами тощо).

Треба визнати, що більшість внутрішньо переміщених осіб зіштовхуються щодня, щогодини з побутовими та соціальними труднощами, у них не задоволені базові потреби – безпечні й комфортні умови проживання, харчування тощо. А це базові потреби для нормального життя пересічного громадянина. Слід враховувати, що серед внутрішньо переміщених осіб певну кількість становлять соціально уразливі категорії населення (люди з особовими потребами, похилого віку, самотні батьки, малозабезпечені тощо), яким і так важко адаптуватись в соціумі, і обставини переселення посилюють чинники ризику для них. Внутрішньо переселені особи можуть відчувати ізоляцію і несприйняття зі сторони приймаючої громади. Це є перешкодою для побудови нових стосунків, працевлаштування за місцем переселення. Більшості з них важко чи неможливо влаштуватися на новому місці відповідно до звичних умов життя та соціального статусу. Часто їм доводиться змінювати життєві орієнтири та набувати нових як професійних, так і соціальних навичок [4].

Загалом, згідно різноманітних досліджень, треба зазначити загальні позитиви щодо ставлення місцевих до ВПО: прояви емпатії від місцевого населення - переселенцям допомагають незнайомі люди і місцеві, ВПО знаходять нових друзів, люди гостинні, висловлюють співчуття і намагаються зробити життя ВПО «як вдома». Серед ВПО є багато стверджень про те, що ставлення до них є значно кращим, ніж вони очікували. Щодо ставлення ВПО до місцевих: переселенці намагаються говорити українською, ідуть на контакт і готові приймати місцеву культуру, долучаються до спільного волонтерства, мотивують місцевих змінювати себе та міста.

Висновки. Отож, окрім держави, існуючі проблеми внутрішньо переселених осіб намагаються вирішувати і часто безуспішно самі переселенці – вони виявляють активність і схильні займатися волонтерством; місцеве населення відкрите для допомоги ВПО – проводять культурні заходи, екскурсії, виставки з залучанням переселених осіб, спрямовують у центри соціальної допомоги, забезпечують транспортом, допомагають людям з інвалідністю та родинам з дітьми, інформують

щодо соціальних та державних закладів у місті; журналісти своєю роботою в рамках освітлення проблем ВПО привертають увагу всього світу та розповідають про те, що реально відбувається. Значний внесок роблять громадські та релігійні організації – організують творчі простори, запроваджують освітні безкоштовні грантові програми, благодійні хаби для видачі благодійної та гуманітарної допомоги, у тому числі із-за кордону від партнерських організацій, допомагають з евакуацією, розміщенням та пошуком роботи.

Список використаних джерел:

1. Рогач О.Я.; Савчин М.В.; Менджул М.В. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти; Монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017р., 357 с.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706 від 20.10.2014р. (в редакції від 03.08.2023р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (Дата звернення: 12.08.2024 р.).
3. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів № 332 від 20.03.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 2.09.2024 р.).
4. МБФ «Українська фундація громадського здоров'я». Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу країни. Посібник для практиків соціальної сфери. Київ: видавничий дім «КАЛИТА», 2015 р.

Світлана Харченко,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 231 «Соціальна робота.
Соціальна педагогіка. Практична психологія»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Науковий керівник: **Віра Пономарьова,**
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

СИСТЕМА ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Для соціальної підтримки та соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні працює ціла мережа державних закладів та організацій.